

Nr 498.

Av herr **Carlström m. fl.**, *angående ransonering av arbetet i syfte att bereda den arbetslösa ungdomen plats i produktivt arbete.*

Den för framtiden mest ödesdigra följden av brist på arbete bland vårt folk hotar i den så kallade ungdomsarbetslösheten. De äldre, som en gång fått börja en bana och blivit vana vid arbete, kunna utan större besvär ånyo insättas i produktionen, då tillfälle yppar sig. De kunna i flesta fall ett yrke, de ha ej gripits av olust och missmod på samma sätt som de unga, de ha lusten till arbete kvar och bli omedelbart dugande kuggar i produktionsmaskineriet den dag arbete gives. Ungdomen däremot, som tvingas till sysslolöshet just under de år, då arbetet skall inläras och karaktären danas, förlorar betydligt mer genom arbetslösheten. Den kan förlora *allt*. Ty om livsmodet och lusten till egna initiativ under ungdomsåren gå, kan lätt hela livet gå förlorat. Brottslighet, slöhet och dagdrivarliv smyga i ungdomsarbetslöshetens spår. Samhället måste finna någon utväg att rädda de unga från dessa faror.

För övrigt kan det icke gärna få fortsätta i längden, att en del av folket tar hand om arbetstillfällena och inkomsten av arbetet för att sedan via skattevägen nödortfeliggen livnära de utestängda. Det är en i högsta grad betänkelig uppdelning av folkfamiljens försörjningsmöjligheter. Ingen torde kunna förneka att en uppdelning av arbetstillfällena och förtjänsten vore vida mera att föredraga, om en sådan delning är praktiskt genomförbar. Maskintekniken och rationaliseringen sträva visserligen i motsatt riktning, och många mena, att folk och stater äro hjälplösa lekbollar i en ödesbestämd utveckling i detta avseende. Detta mitt under det att man talar om det mänskliga förnuftets seger och allas rätt till arbete. Gives det då ingen väg, på vilken detta problem kan i någon mån lösas? Vi kunna icke undgå att på allvar sätta denna fråga under diskussion.

Innan man går att undersöka möjligheterna till uppdelning av det produktiva arbetet måste man emellertid uppställa den frågan: Vore det i stället inte bättre att försöka *utöka* detta arbete? Är det inte på den vägen hela arbetslöshetsproblemet skall lösas? Jo, förvisso är den vägen att föredraga. Men är den, som landet nu ligger, framkomlig? Så länge man söker nå detta mål på genvägar av konstlad natur lär icke mycket kunna vinnas. Eljest är det uppenbart att så långt har ännu ej vårt folk kommit ifråga om nyttig- och tjänstbarheter, att inte något mera skulle kunna tillkomma och förbättras.

Men förutsättningen för att en *ökad konsumtion* på allvar skall kunna förväntas är att folket *allmänt* får köpkraft. Eller med andra ord: att ett allmänt ökat byte kommer till stånd. Detta förutsätter i sin tur att en något så när allmän tillgång till arbete kan åstadkommas, annars kommer man

ingen vart. Den arbetslöse, småbrukaren, jordbruksarbetaren, den mindre hantverkaren och åtskilliga andra äro nu i en ogynnsam ställning, under det att andra förmått bättre »tillvarataga» sina intressen. Och på så sätt minskas bytesmöjligheterna för de förstnämnda. Som botemedel rekommenderas *mot*-organisationen även för dessa. Men det är rätt svårt att förstå, huru mycket t. ex. en jordbruksarbetare skall kunna vinna med en sådan, då man vet att den näring han tjänar till det yttersta redan kämpar för livet.

En utjämning av löneläget är ej väl sedd av alla dem, som kunnat tillkämpa sig en jämförelsevis god lön och man förstår dessas fordran på uppehållet av köpkraften. Åt den bytesoförmögne söker man skaffa köpkraft genom hjälpåtgärder från stat och kommun, som man inbillar sig att »någon annan» skall få betala, men som i själva verket *måste* bäras av produktionen. Man synes vara i färd med att tillämpa ett gammalt slagord i den politiska agitationen: »Få tjänstemän, men väl avlönade.» »Få arbetare men väl avlönade» tycks nu på en del håll vara lösen. Och om denna utveckling fortfar är det väl bara en tidsfråga, när även jordbrukets folk tvingas att prägla den satsen: »Få jordbrukare, men väl avlönade.» Systemet leder nämligen ofelbart till en sådan inställning. Det är emellertid lite svårt att förstå, varifrån sedan »de många» skola få sin lön. Utsikten till efterfrågan på *allmänna* arbeten ter sig under sådana förhållanden avskräckande. Det är sannerligen f. n. inga stora förhoppningar om att det skall lyckas att utöka det produktiva arbetet, så att flera på denna väg kunna komma intill. Och då återstår frågan, hur och på vad sätt det kan vara möjligt att dela upp arbetstillfällena på andra vägar. Att i fortsättningen mer och mer utöka de allmänna arbetena kan nämligen inte gärna tänkas. Ty på den vägen tager man så småningom ut kommande generationers arbetstillgång på vissa arbetsområden. När vägarna blivit rätade, skogarna och mossarna utdikade och byggandet forcerats så långt det går, blir det troligen »för mycket färdigt» för dem som komma efter, och det är möjligt att vi åt de efterkommande också lämna för mycket av skulder att betala.

Särskilt med tanke på ungdomen äro icke heller de allmänna arbetena lämpliga som »rekrytskolor» i arbetslära. De skapa ingen arbetsglädje och de giva ingen yrkesutbildning. Livet vid »förläggningssorterna» är inte alltid en lämplig miljö för unga människor. Icke ens den fria arbetstjänsten, som på senare tid börjat praktiseras, kan tänkas få den omfattning och den inriktning att ungdomsarbetslöshetens problem därigenom kan lösas.

Det gäller nu för såväl stat och kommun som enskilda att på var sitt område söka hjälpa till att rädda den arbetslösa ungdomen genom att söka lämna rum för denna inom det produktiva och för ungdomen framtidsskapande arbetet. Det bör nu vara en bjudande plikt för verken och nämnderna att se till att systemet med dubbeltjänster och mångsyssleri i möjligaste grad avskaffas. På detta område gäller det inte minst att lätta den skolbildade ungdomens arbetslöshet. Här har i landet genom statens visade månhet om de ungas undervisningsmöjligheter på senare tiden vidtagits den ena skolreformen efter den andra. Och de unga ha strömmat till skolorna

i den förhoppningen, att då de väl tillkämpat sig ett visst kunskapsmått eller vissa examina, så skulle sedan vägen för dem vara öppnad för livet. I tusental går nu denna ungdom utan sysselsättning. Alla platser äro upptagna. Vägen är stängd. Och detta ej sällan tack vare att andra tränga sig fram och ta för sig *dubbelt* av det arbete som finnes. Här har, som redan sagts, stat och kommun möjlighet att om den goda viljan finns i icke ringa mån ingripa.

Då man kommer in på den fria arbetsmarknadens område ter sig problemet om uppdelning av arbetstillfällena givetvis mera komplicerat. Frånsett olusten på arbetaresidan att ge rum för fri tävlan om arbetet, har man här att räkna med att försök till minskning i arbetstiden med ty åtföljande minskad arbetsinkomst skall mötas av motstånd. Och å andra sidan skall man från arbetsgivaresidan misstänka att en förkortad arbetstid, genomförd i detta syfte inom vissa företag, kan komma att bli en inkörsport till förkortad arbetstid över hela linjen med bibehållen lön. Genom intagande av yngre ovana arbetare på de äldres genom arbetstidsförkortningen lediggjorda platser skulle ju även vissa besvärligheter av organisatorisk och annan art komma att yppa sig. Trots detta finna vi dock denna fråga så allvarlig, att vi anse att en undersökning om framkomligheten på denna väg *måste* ske. Redan nu är det ju icke så få företag här i landet som på grund av bristande avsättning för produktionen nödgats i samförstånd med arbetarna vidtaga betydande inskränkningar i arbetstiden. I en berömvärd solidaritets tecken ha arbetarna här gått med på en betydande inkomstminskning hellre än att en del av deras kamrater skulle utstängas från arbetet. Skulle det vara förmätet hoppas, att en sådan solidaritet komme i någon mån yppa sig från arbetarnas sida även då det gäller att släppa fram den utestängda, på arbete väntande ungdomen. Och skulle man inte våga hoppas att även på arbetsgivaresidan en viss förståelse skulle vara till förmån för att rädda ungdomen åt arbetet, även om det medförde en del besvärligheter och någon ökning av omkostnaderna?

Att genom lagstiftning tvinga parterna på arbetsmarknaden till detta hänsynstagande till den arbetslösa ungdomen torde emellertid vara en fråga av internationell art. Den utredning, som vi här anse böra komma till stånd, måste därför inriktas på undersökning av möjligheterna för staten att på frivillighetens väg söka åstadkomma överenskommelse mellan arbetare och arbetsgivare inom sådana företag, där här avsedd nyrekrytering är genomförbar. Om en del av de miljoner kronor, som nu gå till arbetslöshetsunderstöd, offrades för detta ändamål, bleve de säkerligen mera välsignelsebringande än vad nu är fallet.

Det kan även tänkas att utredningen kunde finna en möjlighet att åstadkomma även *utökning* av de produktiva arbetstillfällena för ungdomen. Kunde det måhända ej vara bättre att en arbetslös yngling finge arbete t. ex. hos en jordbrukare, som eljest ej hade tillfälle att skaffa en ny arbetare? På så sätt bleve det sörjt för både arbete och underhåll åt ynglingen, och samtidigt finge han en nyttig kännedom om arbetet inom jordbruket.

Då vi finna en undersökning efter dessa och eventuellt även andra linjer angelägen, och då av direktiven för den av Kungl. Maj:t nyligen tillsatta kommittén för utredning av ungdomsarbetslöshetsfrågan ej kan utläsas, om även här berörda spörsmål ingå i de sakkunnigas uppgift, vilja vi föreslå, att frågan hänskjutes till nämnda kommitté eller på annat sätt göres till föremål för utredning, och hemställa sålunda,

att riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t an-
hålla, att Kungl. Maj:t måtte genom de sakkunniga, som nyligen
tillkallats för utredning av ungdomsarbetslöshetsfrågan, eller
på annat sätt låta undersöka möjligheterna och sättet för att
genom statens medverkan åstadkomma överenskommelse mellan
företagare och arbetare om ransonering av arbetet, så att den
arbetslösa ungdomen kunde beredas plats i produktivt arbete,
samt för riksdagen framlägga de förslag som därav kunna
föranledas.

Stockholm den 23 januari 1934.

Oscar Carlström.

Ernst Åqvist.

C. O. Johanson,
Huskvarna.

G. Malmqvist.